

Samarbete för en bättre miljö

Miljöproblem går att lösa

Miljöproblem går att lösa

Internationellt samarbete med miljöförtecken är i många sammanhang en förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling. Samarbetet måste vara flexibelt och öppet för nya tankar för att kunna lösa problemen i en föränderlig värld. Sida har valt väg inför framtiden och strävar efter att en miljösyn ska genomsyra all verksamhet. Redan nu finns det insatser som ger hopp inför framtiden. Vi har valt ut nio exempel på Sidastödda projekt som kan ge en bild av hur biståndet kan bidra till en hållbar utveckling. Det finns hundratals andra. Några av dem finns med i rutan härintill.

Barnen i Costa Rica lär sig värdera biologisk mångfald

Den biologiska mångfalden är oerhört viktig för människan. Vi är beroende av den för att producera livsmedel och mediciner. Den bidrar till att stabilisera vattenförsörjning och klimat, återföra näring till jorden och bryta ner föroreningar. En konvention om biologisk mångfald undertecknades på FN-konferensen 1992 av 154 nationer.

Den biologiska mångfalden är något vi måste vara stolta över! Det lär sig barnen när de besöker INBios informationscenter. Costa Rica är ett land med stor biologisk mångfald, särskilt i skogarna. Institutet för bevarande av biologisk mångfald, INBio, grundades 1989 med stöd från Sida. Det har bland annat till uppgift att inventera landets biologiska mångfald och att sprida kunskap om hur viktigt det är att bevara denna rikedom.

Sida stödjer institutets informationscenter i San José. Centret har tagit fram ett utbildningsprogram som främst vänder sig till skolbarn men även till vuxna. Det fungerar ungefär som en svensk naturskola, med kontaktpunkter i flera av nationalparkerna. Naturvärdena, det ekologiska samspelet och skogens funktion för vatten- och klimatreglering hör till det som undervisningen handlar om. ■

Östersjön blir renare utanför Liepaja

Miljösamarbete berör inte bara länder som ligger långt ifrån Sverige. Insatserna kan påverka det vatten som sköljer över våra egna stränder. Åtgärdsprogrammet för Östersjön antogs 1992 av Östersjöstaternas miljöministrar. Det tar upp vilka åtgärder som bör vidtas de närmaste 20 åren för att återställa den ekologiska balansen i Östersjön. Sida svarar för huvuddelen av Sveriges stöd till programmet.

Liepaja är Lettlands tredje största stad med 100 000 invånare. Den har en traditionsrik historia och är omgiven av vackra sandstränder, men skenet bedrar. Under lång tid har orenat avloppsvatten släppts ut i havet, som nu är kraftigt förorenat längs kusten. Reningsverket är i dåligt skick och avloppsledningsnätet är från sekelskiftet. Tre gånger de senaste åren har avloppssystemet kollapsat och orsakat översvämningar på gatorna, en betydande hälsorisk för befolkningen.

Sedan 1995 stödjer Sida ett vatten- och avloppsreningsprojekt i Liepaja. Det befintliga reningsverket och ledningsnätet ska rustas upp så att fler hushåll kan anslutas och allt avloppsvatten renas. Sidastöd går till förbättringar i avloppssystemet, men också till kunskapsöverföring.

Det senare sker genom ett samarbete mellan Norrköpings Vatten- och avloppsreningsverk och Liepaja VA-bolag. Att bygga upp ett fungerande VA-verk enligt västerländsk modell där konsumenterna betalar för servicen är avgörande för att projektet ska lyckas och för att nå målet – en långsiktigt hållbar VA-hantering.

Andra bidrar också med pengar till projektet, bl.a. Världsbanken, Lettiska staten och Finland. Inom ramen för åtgärdsprogrammet för Östersjön medverkar Sida i finansiering av förbättrad avloppshantering i 7 av de 10 största städerna i Baltikum. ■

Miljöorganisationer i Syd stärker miljöarbetet

I en del u-länder hör miljörelserna till de få fria, oberoende röster som finns. Internationella nätverk och nationella enskilda organisationer spelar en viktig roll när det gäller att sprida information och kunskap och underlätta dialogen mellan lokalbefolkningar och myndigheter.

Naturskyddsföreningen administrerar en stor del av Sidastöd till miljöorganisationer i u-länderna. Ett 40-tal miljöorganisationer i Afrika, Asien, Oceanien och Latinamerika ingår i samarbetet, som inte bara handlar om att ge ekonomiskt stöd till organisationer och projekt, utan också innebär ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan miljöorganisationer i Syd och Nord. För Naturskyddsföreningen är samarbetet en viktig källa till kunskap om globala miljöfrågor.

Naturskyddsföreningen är uppbyggd av många lokalkretsar och har ett stort kontaktnät, vilket gör det lättare att nå ut till många människor här i Sverige. I samarbete med miljörelserna i Syd kan man driva kampanjer t.ex. om hur våra konsumtionsmönster påverkar miljön i u-länderna. Var för är ekologiskt odlat kaffe bättre för arbetarna på kaffeodlingarna i Syd är en av de frågor Naturskyddsföreningen ställt till den svenska allmänheten.

Stödet till många av miljöorganisationerna i Syd regleras genom fleråriga avtal. Dessutom finns en projektfond som gör det möjligt att snabbt stödja kampanjer och seminarier om aktuella miljöfrågor. ■

Terrasserna grönskar i Kenya

För att säkra världens livsmedelsförsörjning inför framtiden måste marken hanteras på ett varsammare sätt än hittills. Bland annat måste tekniker för att kunna utnyttja nederböden bättre utvecklas och spridas. Lika viktigt är det att säkerställa markens långsiktiga bördighet. Det är också väsentligt att bevara den biologiska mångfalden.

Som en konsekvens av den första internationella miljökonferensen, i Stockholm 1972, tog kenyanska myndigheter kontakt med Sida för att få hjälp att starta ett markvårdsprogram. Det blev starten på ett långt och lyckosamt samarbete.

Syftet med programmet är att öka jordbruksproduktionen på ett långsiktigt hållbart sätt. Terrassering hindrar den näringsrika jorden från att sköljas bort från bergssluttningarna. Vattnet sipprar långsammare nerför berget och filtreras genom terrasserna. På så sätt får man rent vatten under en längre period av året – samtidigt som matproduktionen ökar.

Träd eller andra perenna växter planteras på de brantaste markbitarna och bidrar till näringsbalansen och ger produkter som frukt eller ved. Gräs planteras efter terrassens kontur och blir foder åt kor, som i sin tur ger gödsel till åkern. Kompostering ger också värdefull gödning liksom en genomtänkt växtföljd. Att sluta kretsloppen är ett viktigt mål.

Sidastöd går till forskning men också till jordbruksministeriets utbildning av personal, som sedan reser runt i landet och diskuterar odlingsmetoder med de lokala bönderna. Tillsammans gör de upp en plan för hur byn eller den enskilde bonden ska kunna förbättra sina metoder. Projektet bygger på eget deltagande och individuella lösningar och ministeriet har inget centralt recept för hur bönderna ska arbeta. I stället bygger man vidare på odlingsmetoder som fungerar lokalt eller prövar erfarenheter från andra byar. ■

Exportfrämjande av ekologiska produkter

Genom att stödja handeln med miljövänligt framställda produkter kan man främja en hållbar utveckling.

Det ökande miljömedvetandet i EU-länderna har medfört strängare miljökrav på produkter både från konsumenter och myndigheter. De nya kraven kan upplevas som handelshinder av producenter och exportörer i u-länderna. En viktig uppgift är därför att öka kunskapen i u-länderna om vilka miljökrav som gäller i EU-länderna. Det växande miljöintresset i väst kan dessutom öka exportmöjligheterna för produkter som odlats giftfritt av tradition eller på grund av att bönderna inte har råd med konstgödsel och bekämpningsmedel.

Sida har medverkat i arbetet med att ta fram en handbok för handel med ekologiska produkter. Syftet är att öka kunskapen om vilka miljökrav som ställs inom EU. Handboken tar bl. a. upp Agenda 21, EUs uppbyggnad och lagar och regler inom EU som rör miljö. Den vänder sig till exportträd och exportörer i u-länderna som handlar med länder inom EU. ■

Stöd till miljöministeriet i Vietnam

För att ett land ska kunna hantera sina miljöproblem är det nödvändigt att bygga upp nationella institutioner och inhemsk kompetens. Att stödja samarbetsländerna i detta uppbyggnadsarbete är ofta en effektiv miljöinsats.

Vietnam är ett av världens fattigaste länder. På senare år har regeringen satt igång ett ekonomiskt reformprogram som innebär att landet går från planekonomi mot en mer marknadsinriktad ekonomi. Jordbruksproduktionen har ökat kraftigt, liksom industriproduktion och byggande. Tillväxtens påverkan på miljö och naturresurserna har redan börjat märkas. Behovet av energi och råvaror har vuxit, liksom avfallsmängden från industri och hushåll.

Vietnam har redan nu begränsade land- och skogsresurser och förorenat vatten är ett problem i många områden.

År 1988 begärde Vietnam stöd från Sida för att utveckla en nationell handlingsplan för miljö, som antogs av den vietnamsiska regeringen 1991. I planen rekommenderas att man inrättar en nationell miljömyndighet och utvecklar en miljölagstiftning. En miljömyndighet etablerades inom ministeriet 1993.

Sida har stött miljömyndigheten under en treårsperiod. Stödet kanaliseras via Internationella naturvårdsunionen, IUCN. Syftet är bl. a. att åstadkomma rutiner för information och utbildning till fackministerier och myndigheter om gällande miljölagstiftning och dess tillämpningar, att etablera en miljödatabas med bibliotek och dokumentation av vad som görs inom landet och att samordna biståndsinsatser inom miljösektorn.

I maj 1997 undertecknade Sveriges miljöminister Anna Lindh ett avtal om fortsatt stöd för att vidareutveckla den nationella miljömyndigheten, bland annat policy- och planeringsarbete och utvecklandet av en nationell organisation för miljöövervakning. Här kommer det svenska Naturvårdsverket att spela en viktig roll i samarbetet med IUCN. ■

Forskning kring marin miljö i Östafrika

Den marina miljön är hotad av okontrollerat fiske, av föroreningar och av direkt fysisk förstörelse. Mellan en och två miljarder människor får sitt primära proteinintag från de kustnära marina ekosystemen. År 2000 räknar man med att 3,7 miljarder människor kommer att leva i u-ländernas kustområden. Den växande befolkningen utgör ett stort miljöhot om inte livsstilen anpassas till vad den känsliga kustmiljön kan tåla.

Mangroveskogar, korallrev och sjögräsängar i lagunerna hör till de kustmiljöer som är hotade. Samtidigt spelar de en nyckelroll i de näringskedjor som förser befolkningen med fisk och skaldjur. Hav och kustområden är dessutom ofta den slutliga mottagaren av föroreningar.

Miljöproblem som påverkar hav och floder kräver ofta åtgärder i samverkan mellan länder och regioner och mellan olika aktörer inom ett land. Sedan 1989 är Sida engagerat i ett forsk-

ningsprogram i Östafrika. Programmet är ett samarbete mellan universitetet i Dar es Salaam i Tanzania och zoologiska institutionen vid Stockholms universitet. Målet är att stärka forskningskapaciteten kring ett hållbart utnyttjande av resurser i kustområden och marina miljöer samt att utveckla miljövärden i kustområdena.

Sidas marina miljöinsatser är koncentrerade till Östafrika, Sydostasien och Karibien. ■

Miljöutbildning av u-landsjournalister

God rapportering om miljöfrågor är ett sätt att sprida kunskaper och bidra till förståelsen för att det krävs folkligt deltagande för att skydda miljön. Sida stödjer flera organisationer som utbildar bl. a. journalister i miljöfrågor.

Panos Institute är en organisation med kontor i Europa, USA och Afrika som arbetar för att främja informationsflödet från Syd till Nord och för att öka miljöbevakningen inom massmedia i Syd. De fortbildar och stödjer journalister och informatörer i Afrika, södra Asien och Centralamerika.

TVE, Television Trust for Environment, producerar och distribuerar film om miljöfrågor i Syd. De står bakom programserier som *African Express* och *Developing Stories* och serien *Earth Report* som sänds via BBC World.

Målet med TVEs arbete är att stärka film- och TV-produktionen i Syd och att stärka kontakterna mellan länderna i Syd och mellan Syd och Nord. Sida har sedan 1990 givit stöd till distributionen av TVEs filmer. I samband med TVEs decentralisering har lokala distributörer mottagit stöd för att bygga upp s. k. videoresursercenter. Deras verksamhet har inneburit att lansera, distribuera, marknadsföra, översätta och producera eller ge produktionsstöd till filmer och program med miljöinnehåll som är relevanta för den lokala befolkningen.

Sida finansierar också fortbildningskurser för nyhetsjournalister i u-länderna i samarbete med Gemini News Service, en nyhetsbyrå i London, som är specialiserad på nyheter från Syd. Journalisterna deltar under två veckor för att utveckla sitt skrivande om miljöfrågor. Tanken är också att utbildningen ska leda till ökade kontakter mellan länderna i Syd och till ett ökat utbyte av nyheter och information. ■

Systerstadssamarbete mellan Beira och Göteborg

Om 20 år beräknas mer än hälften av u-ländernas befolkning bo i städer. För att invånarna ska få en dräglig tillvaro måste vatten- och avfallshantering bli effektivare och luftföroreningarna minska. En förutsättning är att institutioner och forskning utvecklas.

Beira är Mocambique näst viktigaste stad. Dessvärre är det också en stad med svåra sanitära förhållanden. I slutet av 80-talet såg hela Beira ut som en sophög på grund av den bristande avfallshanteringen.

Sedan 1990 har Beira ett systerstadssamarbete med Göteborg som rör bl. a. ekonomisk och kommunal förvaltning, avfallshantering och stöd till kultur och miljö. En utvärdering från 1996 visar att det är miljösamarbetet som har lyckats bäst.

Lärarhögskolan i Beira startade ett pilotprojekt i början av 90-talet. Det gick ut på att framställa undervisningsmaterial och införa miljöundervisning i lärarutbildningen. Erfarenheterna togs till vara inom systerstadssamarbetet, som startade PROPECA-projektet för medborgarutbildning om miljö. Syftet är att få Beiras invånare att engagera sig i miljö. PROPECA provar olika sätt att nå ut, t. ex. via radio, tidningar, TV och teater. De har också framställt en handledning i miljöför medborgarundervisning.

Insatserna har fått igång ett brett folkligt engagemang i miljöfrågor och en dialog mellan medborgare och myndigheter.

En stor del av avfallet hamnar nu i sopcontainrar och transporteras bort. De boende har genomfört städskampanjer i flera bostadsområden i centrala staden.

I förorterna har befolkningen med hjälp av kommunens personal och utrustning städats upp mellan husen, öppnat dräneringsdiken och konstruerat latiner. Allt med syftet att förbättra boendemiljön och minska risken för sjukdomar.

Erfarenheterna från PROPECA har lett till att kommunen nu bygger upp en egen miljöenhet med ambitionen att bevaka och lösa en mängd andra miljöproblem i Beira. ■

Jordens befolkning och dess ledare står inför sin största utmaning någonsin. Ska vi kunna avvärja hoten mot miljön och gå in i 2000-talet med hopp om en långsiktigt hållbar utveckling? På Sida är vi övertygade om att det går. Bra exempel på en hållbar utveckling finns redan.

I Lettland förbättrar man avloppssystem för att minska belastningen på Östersjön. I Kenya odlar bönderna på terrasser för att få mer mat och belasta jordarna mindre. Journalister i u-länder får utbildning för att kunna sprida information om miljöfrågorna och Vietnam håller på att skapa ett nytt miljöministerium. Detta är bara några exempel på hoppgivande projekt som Sida är med och stödjer och det finns många fler...

Sida

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Telefon: 08-698 5000
Telefax: 08-698 5615
E-post: info@sida.se
Hemsida: www.sida.se